

DE ZWERFSTEEN

PERIODIEK ORGAAN VAN DE HISTORISCHE VERENIGING STEENDEREN

De boerderij Steenderdiek aan de Dr. A. Ariënsstraat. Zeer velen zullen dit plaatje herkennen

** Een boerderij genaamd Steenderdiek* *Pagina 3*

** Vervolg op Eeuw van de Baakse Kermis* *Pagina 5*

HVS

** Olburgs orgel met historisch pijpwerk* *Pagina 7*

2003/1

ISSN: 1386 - 5943
Oplage: 400
April 2003

Voorwoord

Op het moment van het schrijven van dit voorwoord is de algemene ledenvergadering al weer achter de rug. Ik heb in mijn openingswoord reeds aangegeven dat de eerste Zwerfsteen van dit jaar wat later zal verschijnen. Een niet volledige bezetting van de redactie door ziekte en andere omstandigheden (Sjouke Gouma bedankte ook als redactielid van De Zwerfsteen. Red.) is hiervan de oorzaak. Graag zou ik zien dat de redactie met nog enkele personen zou kunnen worden uitgebreid, zodat de thema-artikelen die een wat langere voorbereiding vereisen, beter kunnen worden ingepland. Als er al een aantal artikelen op de plank ligt is het publiceren ervan niet meer zo'n grote tijdsinvestering. Als er onder u nog personen zijn die medewerking willen verlenen bij het tot stand komen van zo'n thema-artikel, kunt u zich melden bij de heer Wim de Lange onze hoofdredacteur.

Wat ons ook bezig houdt is de aankondiging van de gemeente, dat het bruggetje over de Bakerwaardseweg zal worden gesloopt en worden vervangen door duikers. Direct na onze ledenvergadering heb ik een brief gestuurd naar Burgemeester en Wethouders van de gemeente Steenderen, met het verzoek het slopen van het bruggetje te heroverwegen. Tevens heb ik in mijn brief mijn verwondering kenbaar gemaakt, dat er voor het slopen geen sloopvergunning is aangevraagd. Direct na het indienen van mijn brief heeft de gemeente bij monde van de heer Hofs gereageerd. Het bruggetje schijnt zodanig slecht te zijn dat deze niet herstelbaar is en op korte termijn moet worden vervangen. Aan vervangingskosten voor deze brug was een bedrag geraamd van ruim € 127.000,-. Daar de waterhuishouding in de Bakerwaard tijdens de ruilverkaveling is gewijzigd kunnen er ook andere voorzieningen worden gemaakt om de waterafvoer te waarborgen. In overleg met het waterschap heeft de gemeente bepaald dat een duiker onder de Bakerwaardseweg ter vervanging van de brug voldoende is. Op basis hiervan is de gemeente voornemens de bestaande brug te slopen en zal er een duiker met een diameter van 50 cm worden aangebracht. Vervolgens zal hierover grond en zand worden aangebracht waarna een tijdelijke bestrating wordt gemaakt. Deze werkzaamheden worden uitgevoerd voor een bedrag van ruim € 9.000,-. Het is dus puur uit financiële overwegingen, dat de gemeente

voor de goedkoopste oplossing kiest.

Wij als bestuur, gesteund door een groot aantal leden, willen proberen in goed overleg de gemeente te overtuigen dat het bruggetje behouden moet blijven. Wij zijn er niet geheel en al van overtuigd dat het bruggetje niet herstelbaar is, zoals de gemeente schrijft, en daarom op korte termijn vervangen moet worden. De palen waarop het bruggetje rust, zijn deels zichtbaar aangetast door betonrot. De conclusie dat daarom nu ook direct tot algehele sloop moet worden overgegaan, is wel wat kort door de bocht, lijkt mij. Het bruggetje past helemaal in de sfeer van de omgeving. Met een opknapbeurt lijkt mij dat voor vele jaren een stukje Steenderens cultuuroord kan worden bewaard. Wij (het bestuur) willen hierover binnenkort met Burgemeester en Wethouders graag verder van gedachten wisselen.

*Wim Achterkamp,
Voorzitter Historische
Vereniging Steenderen*

Concordia

Weet u het nog? Lekker dansen met de kermis, of toneel kijken bij Concordia?

Het gebouw aan de Dorpsstraat is alweer ruim 10 jaar verdwenen en dokter Ten Vaarwerk heeft er nieuw gebouwd.

Over de geschiedenis van Concordia is nog steeds veel bekend.

De Zwerfsteen wil hier een themanummer aan wijden.

U kunt hierbij helpen.

De redactie is nog op zoek naar verhalen van mensen van vroeger.

Misschien herinnert u zich nog hoe u vroeger op zondagmiddag een heerlijk ijsje voor een dubbeltje kocht?

Misschien vertelden uw ouders of grootouders over Concordia?

Graaf eens in uw herinnering en vertel uw verhalen aan de redactie, zodat het Concordia-nummer een interessant en leesbaar nummer wordt.

Ook foto's zijn welkom.

Reacties kunnen naar:

W. de Lange
Weth. Massinkstraat 3
7227 DB Toldijk
Tel. 0575-452870
Email: wimdelange@zonnet.nl

De Zwerfsteen" is de kwartaaluitgave van de historische vereniging der gemeente Steenderen. Opgericht d.d. 1 juni 1992.

BESTUUR:

voorzitter:
Wim Achterkamp
Bronkhorsterweg 32
7221 AC STEENDEREN
Tel. 0575 - 45 17 47
Fax 0575 - 45 09 66

sekretaris:
Roos Meutstoge-Quinteler
Bakerwaardseweg 13
7226 LR BRONKHORST
Tel. 0575 - 44 11 65

1e penningmeester:
Fred v.d. Mijl
Hofstraat 4
7223 LR BAAK
Tel. 0575 - 44 18 06

leden:
Wim Knaeke
Harmen Addinkstraat 20
7221 BG STEENDEREN
Tel. 0575 - 45 17 76

Wij Kleine Haar
Dr. A. Arlénstraat 7
7221 CA STEENDEREN
Tel. 0575 - 45 05 09

Bertus Pletberg
Hoogstraat 23
7227 ND TOLDIJK
Tel. 0575 - 45 20 04

EINDREDACTIE

Wim de Lange
Weth. Massinkstraat 3
7227 DB Toldijk
Tel. 0575 452870
Email: wimdelange@zonnet.nl

CONTRIBUTIE:

De contributie is m.i.v. 2002 vastgesteld op €15 per huishouding. Bankrelatie: Regiobank Steenderen Bankrekening nr. 68.52.89.710 t.n.v. de Historische Vereniging Steenderen.

Wij verzoeken U bij lidmaatschap opgeve gelijktijdig de contributie over te maken. Uw betalingswijze is tevens de garantie dat U in het ledenbestand bent opgenomen.

Vormgeving en druk:

Doetinchem Tel. 0314 - 37 25 48

Opnieuw
uitgebracht

Heerlijkheid
Baak

Geschiedenis van een Achterhoeks dorp

Het was in 1990 dat bovengenoemd boek van de hand van pater Koekoek in het kader van het 800-jarig bestaan van Baak werd uitgegeven door de Stichting Baak 800 in samenwerking met het Staring Instituut te Doetinchem.

Het boek was een groot succes en was al weer vele jaren uitverkocht. En nu is het zover dat het boek opnieuw is uitgegeven.

Wie zich destijds de kans heeft laten ontgaan om dit boek aan te schaffen, heeft nu een herkansing. Een must voor een ieder die in Baak woont. Baakse wortels heeft of belangstelling voor streekgeschiedenis.

Het boek (€ 15,50, excl. verzendkosten) is te bestellen bij:

J.C. Klompenhouwer, Het Wekenstroo 4,
7231 ND WARNSVELD,
tel. 0575-521569

e-mail:
transcripties@otgb.nl

Opgang en nedergang van een boerderij genaamd "Steenderdiek"

Ruim 75 jaar lang stond net buiten de bebouwde kom van Steenderen aan de weg van Baak naar Steenderen een grote boerderij, gebouwd op een terp, met de naam: Steenderdiek.

In het najaar van 2002 kwam de shovel en met een paar dagen was er van de prachtige boerderij niets meer over. Wat rest is een kale verhoging in het landschap.

Om de boerderij niet in de vergetelheid te doen raken, heeft de redactie van de Zwerfsteen geprobeerd zoveel mogelijk gegevens over de bouw en de bewoners te achterhalen en hiervan te berichten in de Zwerfsteen.

Albert Johan Heezen, woonachtig aan het marktplein, waar nu Gerrit Heezen nog woont, vraagt Arendina Carolina Pennekamp uit Bronkhorst ten huwelijk. En eenmaal gehuwd wil het stel ook ergens wonen.

Albert Johan, geboren op 22 januari 1899, roepnaam Ab, en Arendina Carolina, geboren op 13 januari 1898, roepnaam Toos, kopen een stuk grond aan de straatweg van Steenderen naar Baak, kadastraal bekend sectie J, no 712. (later no 888)

Ze laten architect Boogman een tekening maken van een boerderij en vragen een bouwvergunning aan.

De aanvraag

De bouwvergunning wordt keurig netjes aangevraagd door de architect, en wel als volgt:

Edelachtbare Heeren,

De ondergetekende, W.J. Boogman te Steenderen vraagt weledele door dezen

beleefd hem vergunning te willen verlenen tot het bouwen van een Boerderij voor den Heer A.J. Heezen op een terrein gelegen aan den straatweg Steenderen - Baak kadastraal bekend Sectie J no 712.

Een en ander uit te voeren volgens bijgaande tekening.

Steenderen 26 september 1925.

W.J. Boogman.

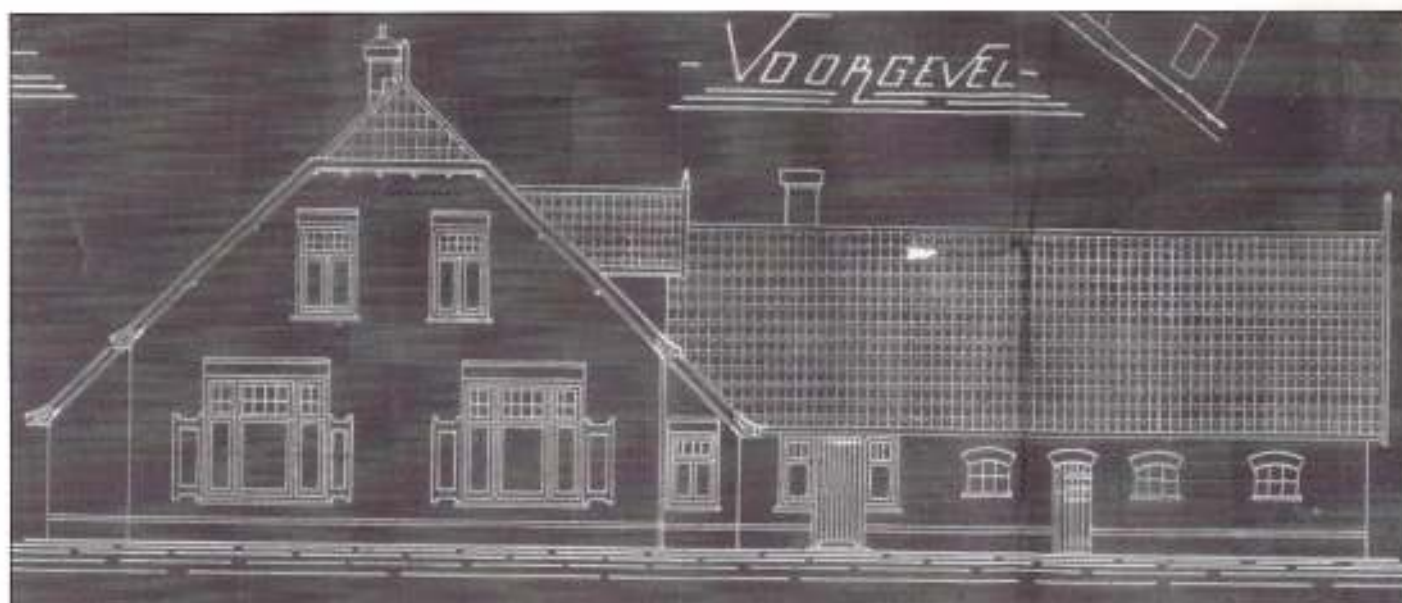
Op 31 oktober wordt de vergunning verleend en kan er gebouwd worden.

De bouw

Het stuk grond waarop gebouwd gaat worden staat bij hoog water altijd blank dus er moet opgehoogd worden.

Met paard en wagen werd zand aangevoerd, à 1 gulden per dag. Toen de terp hoog genoeg werd bevonden kon de fundering erin.

Maar er kwam weer hoog water die winter.

Zo omstreeks de jaarwisseling werd het water zelfs extreem hoog en wat bleek? De terp was niet hoog genoeg. Alles liep onder. Nadat het water gezakt was moest er dus verder opgehoogd worden.

Later is het water niet meer zo hoog geweest en werden er maatregelen tegen overstromingen getroffen. De bouw verliep verder voorspoedig. De indeling van het woonhuis werd nog aangepast. De slaapkamer was aan de rechtervoorzijde gepland en de suite aan het hele linker gedeelte.

De slaapkamer werd verplaatst naar links achterin en de suite kwam langs de hele voorzijde aan de wegkant.

Het werd een grote boerderij met 7 varkenshokken, plaats voor 10 koeien, ruimte voor kalveren, jongvee en paarden.

Op de tekening is een uitbouw boven de voordeur te zien. Deze is er echter niet aangebouwd.

Misschien dat het geheel te duur werd?

Trouwen

Als het huis klaar is kan er getrouwd worden. Dit gebeurt op 2 juni 1926. Het adres is A 116, later Dr. A. Ariënsstraat 36.

Op 16 juli 1928 wordt zoon Albert Jan geboren, die enig kind blijft.

Zoon Appie woont zijn hele leven op de boerderij. Zijn vader sterft en hij blijft alleen met zijn moeder achter. Als zij ook overlijdt, blijft Appie er alleen wonen, tot hij in de zomer van 2002, op 74-jarige leeftijd overlijdt.

Veranderingen.

Als het huis gebouwd wordt is er nog geen elektriciteit. Het duurt nog tot 1955 tot dit perceel wordt aangesloten op het net, terwijl in het dorp al rond 1920 een begin werd gemaakt met de aanleg van het elektriciteitsnet.

Een nicht vertelde dat zij vaak bij oom Ab en tante Toos kwam en dat er in de keuken een soort kousje hing dat aangestoken werd om het vertrek te verlichten, een zogenaamde gaslamp. Op zolder stond een gasbus en je moest daar voorzichtig lopen omdat anders de lamp uitging. In de kamer was een petroleumlamp. In 1955 werd een kippenhok en bergruimte bijgebouwd.

Het einde

'Buurman' Aviko kocht het hele bezit van Ab Heezen om te kunnen uitbreiden. Hij mocht er blijven wonen tot zijn dood.

Aviko laat er geen gras over groeien. Appie is nauwelijks begraven of de boerderij wordt platgeschoven. Nu rest er nog slechts een verhoging waar het huis gestaan heeft, een paar bomen en een stuk afrastering.

Het is kaal geworden, zoals het er ruim 75 jaar geleden uit zal hebben gezien (zie de foto aan het begin van het artikel)

Gegevens voor dit artikel komen van neef Ab Heezen, de vader van Gerrit, nicht Riek Remmelink, oud-buurman Henk Vriezokolk, burens Ben en Antoinet Masselink en uit het gemeentearchief.

Maria Schotman-Harmsen

De bouwtekening van de boerderij

Zoals we in de MKZ-crisis en tijdens de varkenspest hebben gemerkt, is het beperken van onderlinge vrije contacten een middel van de overheid om de verspreiding van virussen zoveel mogelijk tegen te gaan. Zo ook in 1849. Nu geen provinciaal schrijven, maar een ministerieel besluit. Steenderen gaat mee. De kermis wordt afgelast.

Vrijdag den 10 Augustus 1949.

De Gemeente Raad van Steenderen gelezen hebbende een besluit van ZE den heer Minister van Staat, Gouverneur dezer provincie van den 1. dezer No.3709/1 (PB No.75) houdende mededeeling van eenige maatregelen, welke zouden kunnen strekken, tot betuigeling van de Aziatische braakloop, onder anderen het weren van zoodanige openbare gemakkelijkheden, welke tot ongeregelheden en uitpattingen aanleiding geven.

In aanmerking nemende dat de kermissen te Bronkhorst, te Steenderen en te Baak op handen zijn, en aanleiding geven tot bijeenkomsten van een menigte volk, zowel ingezetenen als vreemdelingen en tot ongeregelheden en uitpattingen. Hebben besloten te bepalen dat de kermissen te Bronkhorst, te Steenderen en te Baak, voorvallende respectievelijk op den 6 en 13 September en 1 October aanstaande, dit jaar niet zullen gehouden worden.

Aldus gedaan ter vergadering van den Gemeente Raad voornoemd op dato als boven.

*De Burgemeester C.G.Planten.
Ter Ordonnantie van dezelve De
Assessor J:Wijers.*

Opmerkelijk is dat de kermissen tot op de huidige dag in dezelfde volgorde plaatsvinden. Maar ook dat de kermissen blijkbaar altijd wel een aanleiding zijn voor buitensporig gedrag. En die griepvirus, daar kun je nog steeds op wachten.

B. Seelemeijer

Aan de Kermis & Oranjecommissie van Baak de eer om eens in het gemeentelijk archief te duiken en te proberen een datum te pikken die eventueel nog verder terug gaat dan 1847. Immers, uit de bovenvermelde gegevens blijkt dat de ouderdom van de Baakse Kermis inmiddels met op zijn minst 46 jaar is toegenomen. Over vier jaar zou, zo het nu uitziet, het 150-jarig bestaan gevierd kunnen worden. Maar het is best mogelijk dat een nog eerder gedateerd geschreven bewijs gevonden wordt.

Aan ds. Bart Seelemeijer onze hartelijke dank voor deze niet geringe "ouderdomsbijdrage" aan de Boakse Karmisse.

Leo tho Neijenhuijs

Brief van de Kermis & Oranjecommissie

Bovenop dit alles schreef de Kermis & Oranjecommissie 'Baak' ons - na kennis te hebben genomen van de vondsten van ds. Seelemeijer - de volgende brief:

Middels deze brief willen we U allereerst hartelijk bedanken voor hetgeen u voor de "Boakse Karmisse" heeft gedaan. Tevens waren we aangenaam verrast door uw schrijven met daarin o.a. een kort overzicht van de feiten die ds. B. Seelemeijer heeft verzameld en waaruit blijkt dat er in Baak al meer dan 100 jaar kermis wordt gevierd.

Het 100 jarig jubileum is voorbereid door de jubileumcommissie. Deze commissie van oud bestuursleden heeft in de jaren voorafgaande aan dit jubileum getracht zoveel mogelijk materiaal te verzamelen. Ze heeft daarbij nimmer gepretendeerd een volledig historisch overzicht te willen/kunnen geven.

Desalniettemin zijn we blij met uw geste om de diverse archieven eens nader te bestuderen om tot een beter onderbouwde ouderdomsbepaling van de kermis te komen.

Momenteel is het bestuur van de Kermis en Oranjecommissie "Baak" niet bij machte om op korte termijn hiermee te starten en de jubileumcommissie is inmiddels ontbonden. Komt U echter meer informatie omtrent "de Boakse Karmisse" tegen, dan zijn we daarin zeer geïnteresseerd, zodat we er in een later stadium op terug kunnen komen.

Met vriendelijke groet,

Kermis en Oranjecommissie 'Baak'
J.E.W. Bartels, voorzitter

Hier trekt men nog voort door Baak in de kermisoptocht van (2002) met de geruststellende gedachte pas 100 jaar oud te zijn. uit de papieren blijkt nu echter dat de Baakse Kermis bijna een halve eeuw ouder is.

En de pastoor maakte een
ronde door de parochie om
'n mooi orgel te kunnen
bekostigen...

Het orgel van de Willibrorduskerk in Olburgen

Alhoewel Olburgen al in het jaar 996 (net als Steenrewalt) wordt genoemd, is er over een kerk in die tijd niets bekend. In 1681 werd er een kerk gesticht voor de rooms-katholieken in Olburgen en Drempt. Dat zal dan wel een eenvoudig schuurkerkje geweest zijn, wat veel voorkwam in die tijd. Waar dat gestaan heeft, is niet meer te achterhalen.

De kerk van Drempt, aan de weg van Doesburg naar Doetinchem, was oorspronkelijk een R.K. Kerk. Deze ging, zoals zovele in de tijd van de reformatie, over in protestante handen. De Dremptse rooms-katholieken weken voor hun kerkdiensten uit naar Olburgen.

In 1869 werd er een nieuwe kerk gebouwd. Ergens in de Duitse Eiffel moet een kerkje staan dat destijds als voorbeeld heeft gediend voor de Olburgse kerk. Op aanwijzingen van Mgr. Heukelom maakte F. Mengelberg een ontwerp dat technisch uitgewerkt werd door de Deventer architect Te Riele.

De naam Mengelberg komt men wel vaker tegen in relatie met R.K. Kerken. Hij was lid van het Bernulfusgilde, een vereniging van kerkelijke kunstenaars). Wellicht is daardoor de

toenmalige kapelaan Kerkhoff er toe gekomen een Bernulfuscollectie aan te leggen. Deze is nog steeds in het bezit van de parochie en omvat onder meer het Maria-altaar, het Hoofdaltaar en het Jozefaltaar. De eerder genoemde Mengelberg was tevens de vader van de beroemde dirigent Willem Mengelberg, maar dit alles even terzijde.

Toen voor de locatie van de kerk moest worden gekozen tussen tussen Rha en Olburgen, wilden beide dorpen de kerk graag in hun midden hebben. Uiteindelijk werd het pleit beslecht in het voordeel van Olburgen, toen de familie Masselink daarvoor de benodigde grond schonk. Dus 1869 was een belangrijk jaar voor de Olburgenaren. Op 10 juni van dat jaar werd de eerste steen gelegd. En nog in datzelfde jaar op 20 november zegende pastoor Henricus Lowes de kerk in. Een orgel was er toen nog niet.

In 1872 maakte de pastoor een ronde door de parochie voor een orgel. Die ronde leverde in eerste instantie 600 gulden op. In enkele volgende ronden kwamen nog tweemaal 100 gulden binnen. De pastoor trachtte zo snel mogelijk te voldoen aan de verlangens van het koor en de parochianen. Hij kocht een gebruikt orgel in Berkel, Noord Holland.

Nu heb ik alles nageplozen op de kaart van Noord Holland, maar daar kennen ze géén Berkel.

Daarvoor moet je in Zuid Holland zijn (Berkel & Rodenrijs), of in Noord Brabant, waar bij Tilburg het plaatsje Berkel Enschoot ligt. Dus hoe men in de stukken aan Berkel Noord Holland is gekomen, is mij een raadsel. Ik heb mijn verzameling orgelfoto's nagekeken bij Berkel, maar ook daar niets gevonden.

Of het orgel dat nu nog in de kerk staat hetzelfde is als het orgel dat in 1872 werd aangekocht, is moeilijk vast te stellen. Onlangs ben ik even in het bezit geweest van het kerkelijk archief van Olburgen en daar vond ik toch wel een paar leuke aantekeningen omtrent het orgel.

"Den Pastoor kocht eene orgel uit eenen kerk waar het door eenen nieuw en veel grooter werd vervangen, wegens het bouwen van eenen nog ende nieuwen kerk, welk orgel, eer het gekocht werd, nogthans door den Orgelmaaker Maarschalkerweerd uit Utrecht was bezigtigt en goedgekeurd, de kosten werden door onderlinge bijdragen der gemeenteleden met liefde gedraagen. Den kosten waren met inbegrip aan vervoer, reparatiën en plaatsen van verf ontiaan (?) plus ballustrade, 600 gulden". Aldus het archief.

De orgelbouwer Maarschalkerweerd is geen onbekende in onze contreien. Hij had in Doesburg in de R.K. Kerk een prachtig orgel gebouwd. Deze kerk is afgebroken en er is een nieuwe voor in de plaats gekomen. Het zou kunnen dat het orgel in een gewijzigde vorm in de nieuwe kerk is geplaatst.

Historisch pijpwerk

Maar we gaan nog even terug naar het orgel van Olburgen. Op de speeltafel (de klavieren) van het orgel staat de naam van de bouwer, de firma Vermeulen, Alkmaar-Weert. Nu bezit ik een boekwerk van deze firma Vermeulen, 250 jaar orgelbouwers van 1730 - 1980, inclusief complete werkljsten. Maar helaas kom ik Olburgen niet tegen. Jammer, anders had ik toch enig houvast gehad. Misschien vond men het orgel te onbelangrijk om te vermelden. Of misschien betrof het een eenvoudige ombouwing, want de registers van het bovenklavier (in een zwelkast) zijn waarschijnlijk later aangebracht. Maar dat had dan vermoedelijk plaatsgevonden in de zogenaamde romantische periode en die was er nog niet zo in 1873.

Het meest voor de hand liggende is dat Vermeulen het oude orgeltje heeft afgebroken en er een nieuw voor in de plaats heeft gezet, met gebruikmaking van oud pijpwerk, iets wat deze orgelbouwer wel vaker deed. Als dat zo zou zijn, zou het oude pijpwerk wel eens historisch materiaal kunnen zijn uit

De speeltafel (klavieren) van het orgel in Olburgen

Dispositie van het Olburgse orgel

Manuaal 1 (onder)

Bourdon	16'
Prestant	8'
Bourdon	8'
Prestant	4'
Trompet	8'

Diverse koppelingen

Pedaal: Subbas 16'

Manuaal 2 (boven)

(in zwelkast)	
Viola di Gamba	8'
Holpijp	8'
Voix Celeste	8'
Fluit	4'

Electro-pneumatisch systeem. Bouw: Vermeulen, Alkmaar-Weert

1873. Misschien zelfs nog ouder, want het ging hier om eens reeds gebruikt orgel. Om dat vast te kunnen stellen zou er een expert aan te pas moeten komen, want zover reikt mijn kennis niet!

Persoonlijke noot

Het kerkgebouw is zowel van binnen als van buiten intiem en straalt rust uit. Ik heb daar vrij recent bij het foto's maken wat rondgelopen en gezeten. Als je dan zo rond kijkt en even stil bent, dan komt er zo'n fijn vredig gevoel over je. Het interieur is van grote schoonheid, met de beeldengroepen en de altaren, de ware devotie straalt er van af. Ik kan me goed voorstellen dat de Olburgenaren er beretrots op zijn en hun kerk een warm hart toedragen. Een tijdje geleden heb ik het orgel ook bespeeld en als je dan zo zit te spelen en je kijkt vanachter het gordijntje de kerk in, ja, dan ben je in hoger sferen!

Wil Gijsman